

مقاله پژوهشی

اصیل

*Original
Article*

مفهوم‌پردازی و ویژگی تعادل در مدرسه صالح (مدرسه مورد انتظار در گام دوم انقلاب)

امین باقری کراچی^۱

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف مفهوم‌پردازی و ویژگی تعادل در مدرسه صالح انجام شد. **روش:** رویکرد این پژوهش، کیفی و روش آن، تحلیل مضمون بود. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و بر اساس آن، ۱۶ نفر از متخصصان به عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیم‌ساختاریافته بود. فرایند جمع‌آوری داده‌ها (اتمام نمونه‌گیری) تا اشباع نظری ادامه یافت. **یافته‌ها:** تحلیل داده‌ها نشان داد که ویژگی تعادل در مدرسه صالح را می‌توان در قالب دو مضمون فراگیر (تربیت متوازن و چندساحتی و تناسب در انتخاب محتوای آموزشی) و ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده (تربیت متوازن؛ توجه متوازن به دانش، نگرش و عملکرد؛ تربیت هیجانی و اجتماعی؛ تربیت معنوی، عبادی و اخلاقی؛ تربیت بدنی؛ تربیت اقتصادی و شغلی؛ تربیت تفکر نقاد و منطقی؛ تربیت زیست‌محیطی؛ تربیت هنری و زیباشناختی؛ تربیت علمی و فناوری؛ تناسب محتوای آموزش با نیازها و ارزشهای جامعه؛ تناسب محتوای آموزش با نیازها و رغبتهای دانش‌آموزان؛ فقدان تناقض بین مفاهیم و مضامین محتوای آموزش) تبیین کرد. **نتیجه‌گیری:** بر مبنای این مضامین، ۱۳ گزاره برای تبیین ویژگی تعادل در مدرسه صالح تدوین شد؛ که این ۱۳ گزاره می‌تواند مبنای کار آموزش و پرورش و مدارس در کاربردی و ویژگی تعادل در مدارس قرار گیرند.

واژگان کلیدی: ویژگی تعادل، مدرسه صالح، آموزش و پرورش.

◆ تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۵

۱. دانشیار، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان. صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵. تهران، ایران.

A.bagherikarachi@cfu.ac.ir

الف) مقدمه

در جوامع امروزی، مدرسه در جایگاه یکی از عناصر آموزش و پرورش، کلیدی‌ترین نهاد آموزشی در تربیت شهروندان است؛ زیرا با کمک آموزشهای مدرسه، شاکله شخصیتی و رفتاری دانش‌آموزان شکل می‌گیرد (کورال و همکاران، ۲۰۲۱). مدرسه یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی‌ترین رکن تعلیم و تربیت است که هدف آن، تربیت صحیح دانش‌آموزان در ابعاد دینی، اخلاقی، علمی، آموزشی، اجتماعی و کشف استعدادها و هدایت رشد متوازن روحی، معنوی و جسمانی آنان است. مدرسه، محلی است که گامهای نخست ساخت جامعه آینده در آن رقم می‌خورد. مدرسه یکی از بخشهای مهم و با اهمیت جامعه است که نقشی پررنگ در جبران عقب‌ماندگی کشور در بخش علم و دانش بر عهده دارد. مدرسه به عنوان بخشی از زندگی متربیان، باید با زندگی واقعی دانش‌آموزان تباط داشته و از کیفیت لازم برای کمک به تحقق اهداف جامعه برخوردار باشد. مدرسه دیگر فقط به عنوان یک سازمان تربیت‌کننده نیروی انسانی مطرح نیست، بلکه به محلی برای تحول در جامعه در ابعاد مختلف توسعه تبدیل شده است. اکنون مدرسه محلی است که گامهای نخست ساخت جامعه آینده در آن رقم می‌خورد (برادران حقیر و نیری‌پور، ۱۳۹۹)؛ به همین سبب در ایران و جهان، مدارس متنوعی (عادی دولتی، شبانه‌روزی، شاهد، نمونه دولتی، عشایری و ...) به وجود آمده است. هرچند تنوع و گوناگونی، ارزشمند و غیر قابل اجتناب است؛ اما این تنوع نیازمند پاسخ به یک سؤال اساسی است که کدام سنخ از مدارس مطلوب ماست و چه اهدافی در مدارس، ما را به اهداف و غایتهای جامعه در گام دوم انقلاب می‌رسانند؟ جواب این سؤالات در گرو سؤال مهم‌تر دیگری است که ما خواهان چه جامعه‌ای در گام دوم انقلاب می‌باشیم؟ اگر این موضوع که «جامعه مطلوب ما در گام دوم انقلاب چیست» روشن شود، الگوی مدرسه مطلوب نیز روشن خواهد شد.

در آستانه گام نهادن انقلاب اسلامی ایران به دهه پنجم حیات خود، رهبر معظم انقلاب اسلامی با صدور «بیانیه گام دوم انقلاب»، به تبیین دستاوردهای شگرف چهار دهه گذشته و جامعه مطلوب در گام دوم انقلاب پرداخته است. طبق این بیانیه، جامعه مطلوب در گام دوم انقلاب، جامعه‌ای است که سبک زندگی در آن، اسلامی است؛ علم و دانش، مؤثرترین وسیله عزت کشور است؛ اخلاق و معنویت در فضای عمومی کشور، چشمگیر است؛ عدالت در توزیع منابع وجود دارد؛ با فساد مبارزه جدی می‌شود؛ اقتصاد به نقطه قوت کشور تبدیل می‌شود؛ بر عزت، حکمت و مصلحت در روابط خارجی تأکید می‌شود. طبق این بیانیه،

می‌توان جامعه مطلوب در گام دوم انقلاب را جامعه صالح (جامعه‌ای که تحولات خود را بر مبنای معنویت و ارزشهای اسلامی می‌داند) و مدرسه مورد انتظار در گام دوم انقلاب را نیز مدرسه صالح دانست که مبنای خود را بر مسائل ارزشی و اسلامی می‌گذارد. برای رسیدن به جامعه صالح باید افرادی را پرورش داد که صالح باشند تا بتوانند جامعه صالح را محقق کنند؛ به همین دلیل مدارس باید به سمت مدرسه صالح و تربیت انسانهای صالح حرکت کنند. در فلسفه تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران، تعبیر مدرسه صالح به منزله جلوه جامعه صالح برای مدرسه صالح انتخاب شده است. (میرزایی، بهشتی ایمانی نایینی، ۱۳۹۸)

مدرسه صالح یکی از زمینه‌های بسترسازی و شکل‌گیری جامعه صالح است که تربیت انسان متعالی، همان عبد صالح مصلح، را بر عهده دارد (برادران حقیر و نیری پور، ۱۳۹۹). در جامعه‌ای که تحولات خود را بر مبنای مسائل ارزشی و اسلامی می‌داند، منشأ اثر بودن مدرسه صالح تردیدناپذیر است (نقی پورفر و احمدی، ۱۳۸۷). مدرسه صالح یکی از نمودهای بسترساز جامعه صالح است که برای تربیت انسان متعالی که همان عبد صالح مصلح است، ایفای نقش می‌کند (برادران حقیر و نیری پور، ۱۳۹۹). برای رسیدن به جامعه صالح باید مدرسه صالح داشت؛ به همین دلیل، محیط‌های آموزشی باید به سمت تربیت دانش‌آموخته صالح قدم بردارند (نیری پور، ۱۳۹۷). به طور کلی، برخورداری از حیات طیبه در بعد جمعی و تحقق جامعه صالح، نیازمند مدرسه صالح است؛ یعنی بقا و توسعه جامعه صالح در کنار خانواده صالح، به وجود مدرسه صالح نیز وابسته است. بنابر این با عنایت به غایت جریان تربیت در دیدگاه اسلامی؛ یعنی آماده‌شدن متریان برای تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی و نیز با توجه به اصل عقلانیت تناسب بین وسیله و هدف، لازم است فضاهای تربیتی و به خصوص، مدرسه و زندگی مدرسه‌ای که در واقع زمینه اجتماعی سامان‌یافته‌ای برای تحقق حیات طیبه است، امکان تجربه این نوع زندگانی را برای همه متریان فراهم آورد. (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰)

با فرض پذیرفتن مدرسه صالح به عنوان مدرسه مطلوب در گام دوم انقلاب، این سؤال اساسی پیش می‌آید که ویژگی‌های مدرسه صالح چیست؟ طبق مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) ویژگی‌های مدرسه صالح به ترتیب عبارتند از: «ساده‌سازی»، «پالایش»، «متناسب‌سازی»، «تعادل»، «انعطاف‌پذیری»، «رابطه احسان و عدالت بین مربیان و متریان در مدرسه» و «مشارکت و تعاون». اگرچه در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به ویژگی‌های مدرسه به طور کلی اشاره شده است، ولی این

ویژگی‌ها به صورت جامع مفهوم‌پردازی و تبیین نشده‌اند؛ حتی تاکنون معادل‌سازی دقیق آن به صورت لاتین نیز انجام نشده است. اگر چه پژوهشهایی در زمینه مدرسه صالح انجام شده (عسگری و همکاران، ۱۳۹۶؛ شکوهی و همکاران، ۱۳۹۷؛ شرف و همکاران، ۱۴۰۲)، ولی تا به حال پژوهشی جامع که به مفهوم‌پردازی و تبیین ویژگی‌های مدرسه صالح بپردازد، انجام نشده است؛ از این رو لازم است پژوهشهایی با هدف مفهوم‌پردازی و تبیین ویژگی‌های مدرسه صالح انجام شود.

مفهوم‌پردازی و تبیین همه ویژگی‌های مدرسه صالح در چارچوب یک پژوهش نمی‌گنجد و مفهوم‌پردازی و تبیین هر کدام از این ویژگی‌ها می‌تواند عنوان یک پژوهش مستقل باشد؛ لذا این پژوهش با هدف مفهوم‌پردازی و تبیین ویژگی تعادل در مدرسه صالح انجام شده است. مفهوم‌پردازی ویژگی تعادل در مدرسه صالح، از این نظر اهمیت دارد که با وجود اینکه چنین مفهومی در مبانی نظری سند تحول بنیادین به عنوان یکی از ویژگی‌های مدرسه صالح گزارش شده، اما از سوی پژوهشگران ایرانی چندان به آن توجه نشده و تا به حال پژوهشی در باره آن انجام نشده است و خلأ پژوهشی، علمی و نظری در زمینه مفهوم‌پردازی ویژگی تعادل در مدرسه صالح وجود دارد. برای پر کردن این خلأ نیاز است که پژوهشهای بیشتری در این زمینه انجام شود. می‌توان گفت که مفهوم‌پردازی و تبیین ویژگی تعادل در مدرسه صالح و شناسایی مؤلفه‌های آن به صورت علمی، با توجه به اینکه تاکنون در این خصوص مطالعه جامعی انجام نشده است، از جمله نوآوری‌های این پژوهش است.

۱. پیشینه پژوهش

در موضوع مدرسه صالح، پژوهشهای اندکی انجام شده که در ادامه به طور خلاصه این پژوهشها و نتایج آن بیان می‌شود. عسگری و همکاران (۱۳۹۶)، هفت عامل یا ویژگی مدرسه صالح در مدارس ابتدایی را، احسان و عدالت، ساده‌سازی، مشارکت و تعاون، انعطاف‌پذیری، متناسب‌سازی، پالایش و تعادل معرفی کردند. شکوهی و همکاران (۱۳۹۷)، میزان تحقق تمام ویژگی‌های مدرسه صالح (شامل مشارکت و تعاون، رابطه احسان و عدالت، متناسب‌سازی، ساده‌سازی، پالایش و انعطاف‌پذیری) را در مدارس، از نظر معلمان دوره ابتدایی، بالاتر از حد متوسط ارزیابی کردند.

شرف و همکاران (۱۴۰۲) برای مدل استقرار مدرسه صالح، ۵۴۶ مفهوم را در ۲۹ زیرمقوله و ۱۴ مقوله شناسایی کردند. مقوله‌ها شامل ارتقای جایگاه آموزش و پرورش و عناصر آن (دو

زیرمقوله ارتقای جایگاه و ارزشمندی آموزش و پرورش و ارتقای منزلت و جایگاه معلمان و مدیران)، مدیریت و ارتقای عملکرد (چهار زیرمقوله توجه به مدیریت مدارس، هماهنگی و ارتباطات، ارتقای نظارت و ارتقای روابط و رفتارها در مدرسه)، سیاست، ساختار و سیستم اداری (دو زیرمقوله توجه به مسائل سیاستگذاری و ساختار و ارتقای سیستم اداری)، توجه به تربیت و پرورش دینی (زیرمقوله توجه به تربیت و پرورش دینی و ملی)، منابع، فضا و تجهیزات (سه زیرمقوله توجه به مسائل و ملزومات فضای کالبدی کلاس و مدرسه، تأمین منابع مالی و بهره‌گیری از تجهیزات و فناوری‌ها)، بهره‌گیری از ظرفیتها و توجه به نیازها (دو زیرمقوله توجه به ظرفیتها و زیست‌بوم مناطق و نیازمندی‌ها)، نیروی انسانی (سه زیرمقوله بهره‌گیری از نیروی انسانی توانمند، توانمندسازی و ایجاد انگیزه و جذب و به کارگیری)، برنامه و هدف محوری (چهار زیرمقوله توجه به برنامه درسی ملی و بومی، توجه به هدف و برنامه محوری، نهادینه کردن ارزش و اهمیت سند و عملیاتی کردن اهداف و مؤلفه‌های سند تحول)، توجه به کیفیت و پیامدهای نظام آموزشی (دو زیرمقوله توجه به پیامدها و خروجی‌های نظام آموزشی و غنی‌سازی و ارتقای کیفیت برنامه‌ها و فعالیت‌های مدارس)، توجه به تجربه‌ها و پژوهشها (دو زیرمقوله استفاده از دیدگاه‌های نوین و تجارب ملی و بین‌المللی و پژوهش محوری در نظام آموزشی)، مشارکت ذی‌نفعان و نخبگان (زیرمقوله مشارکت ذی‌نفعان و نخبگان)، تفاوت‌های فردی (زیرمقوله رعایت تفاوت‌های فردی)، انعطاف‌پذیری (زیرمقوله انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات) و روشها و شیوه‌های آموزشی (زیرمقوله روشها و شیوه‌های آموزش و تدریس) بودند و با توجه به مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها، مدل استقرار مدرسه صالح طراحی شد. شرف و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی دیگر نشان دادند که می‌توان چارچوبها و سیاستهای مفهوم‌سازی و کاربرد استقرار مدرسه صالح را در راستای سیاستهای کلی نظام آموزش و پرورش، بر اساس مدارک و مستندات مرتبط در ۱۳ چارچوب و سیاست کلان و ۱۶۷ خرده‌چارچوب، سیاست و زیرمؤلفه‌های آن تدوین کرد.

چنانکه در پیشینه‌ی پژوهش مشاهده می‌شود، پژوهشهای بسیار اندکی درباره‌ی مدرسه صالح انجام شده؛ طوری که به نظر می‌رسد این مفهوم به تازگی وارد ادبیات تحقیق شده است. البته در مطالعات انجام‌شده نیز توجه اندکی به مفهوم‌پردازی و تبیین ویژگی‌های مدرسه صالح (از جمله ویژگی تعادل) شده است و در این زمینه خلأ پژوهشی وجود دارد.

۲. چارچوب نظری

به طور کلی برخورداری از حیات طیبه در بُعد جمعی و تحقق جامعه صالح، نیازمند مدرسه صالح است؛ یعنی بقا و توسعه جامعه صالح، در کنار خانواده صالح، به وجود مدرسه صالح نیز وابسته است. لذا با عنایت به غایت جریان تربیت در دیدگاه اسلامی؛ یعنی آماده شدن متریبان برای تحقق مراتب حیات طیبه در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی، همچنین با توجه به اصل عقلانی تناسب بین وسیله و هدف، لازم است فضاهای تربیتی و به خصوص مدرسه و زندگی، مدرسه‌ای که در واقع زمینه اجتماعی سامان‌یافته‌ای برای شکل‌گیری حیات طیبه است، از ویژگی‌های جمعی حیات طیبه برخوردار باشد تا به مثابه کانون تجلی بخش حیات طیبه، امکان تجربه این نوع زندگی را برای همه متریبان فراهم آورد (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مدرسه برتر با عنوان «مدرسه صالح» معرفی و برای آن هفت ویژگی برشمرده شده است: ساده‌سازی، پالایش، متناسب‌سازی، تعادل، انعطاف‌پذیری، رابطه احسان و عدالت و مشارکت و تعاون. در ادامه، هر یک از این مؤلفه‌ها به اختصار تبیین می‌شود؛ اگر چه در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و همچنین پژوهش‌های قبلی به این ویژگی‌ها به طور کلی اشاره شده است، ولی این ویژگی‌ها مفهوم‌پردازی و تبیین نشده‌اند و تا به حال نیز پژوهشی جمعی که به مفهوم‌پردازی و تبیین این ویژگی‌ها بپردازد، انجام نشده است. از این رو، لازم است پژوهش‌هایی با هدف مفهوم‌پردازی و تبیین ویژگی‌های مدرسه صالح و تعیین ابعاد آن انجام شود. تبیین همه ویژگی‌های مدرسه صالح در چارچوب این مقاله نمی‌گنجد و تبیین ابعاد هر کدام از این ویژگی‌ها می‌تواند عنوان یک پژوهش مستقل باشد؛ لذا، این پژوهش با هدف مفهوم‌پردازی و ویژگی تعادل در مدرسه صالح و تعیین ابعاد آن انجام شده است.

(ب) روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل مضمون استفاده شد. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. بر مبنای این روش نمونه‌گیری، ۱۶ نفر از متخصصانی که سابقه لازم را در موضوع پژوهش داشتند (حداقل یک سال سابقه تدریس در زمینه فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران یا سند تحول بنیادین آموزش و پرورش یا حداقل یک مقاله یا کتاب یا طرح پژوهشی در زمینه سند تحول بنیادین و فلسفه تربیت رسمی و عمومی و ...)، به عنوان مشارکت‌کننده‌های پژوهش انتخاب شدند. از این ۱۶ نفر،

۱۴ نفر داری مدرک دکتری و دو نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد بودند. معیار اتمام نمونه‌گیری، اشباع نظری داده‌ها بود.

ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیم‌ساختاریافته بود. پرسشهای اولیه مصاحبه، پیرامون مفهوم و مؤلفه‌های ویژگی تعادل در مدرسه صالح بود و بر حسب پاسخهای دریافتی، پرسشهای بعدی نیز پرسیده می‌شد. تحلیل محتوای داده‌ها در سه مرحله استخراج مضامین پایه، استخراج مضامین سازمان‌دهنده و استخراج مضامین فراگیر انجام شد. ابتدا متن مصاحبه‌ها به صورت سطر به سطر تحلیل و مضامین پایه استخراج شد. در مرحله دوم، مضامین پایه بر حسب تشابهات معنایی و مفهومی طبقه‌بندی و مضامین سازمان‌دهنده استخراج شد. از آنجا که مشخص شد مضامین سازمان‌دهنده نیز تشابهات معنایی دارند، در مرحله سوم، مضامین سازمان‌دهنده نیز بر حسب تشابهات معنایی و مفهومی، در قالب مضامین فراگیر طبقه‌بندی شدند و در نهایت، ارتباط بین مضامین در قالب یک چارچوب مفهومی ترسیم شد.

برای بررسی اعتبار داده‌ها از روشهایی مانند بررسی مداوم داده‌ها، تحلیل همزمان داده‌ها، بازخورد به مصاحبه‌شوندگان، تخصیص زمان کافی و بازنگری ناظری استفاده شد. برای رعایت ملاحظات اخلاقی پژوهش، قبل از شروع هر مصاحبه، از مشارکت کنندگان برای شرکت در مطالعه و ضبط صدا رضایت گرفته شد و درباره اهداف پژوهش، علت ضبط جلسه مصاحبه، محرمانه ماندن اطلاعات و هویت آنان و حق کناره‌گیری در زمان دلخواه، توضیحات لازم داده شد.

ج) یافته‌ها

این مقاله با هدف مفهوم‌پردازی ویژگی تعادل در مدرسه صالح انجام شد. در مرحله اول، متن مصاحبه‌ها به صورت سطر به سطر، تحلیل و مضامین پایه استخراج شدند. در مرحله دوم، مضامین پایه‌ای که وجه اشتراک معنایی و مفهومی زیادی با هم داشتند یا حول موضوع خاصی بودند، با هم ترکیب و در قالب ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده طبقه‌بندی شدند. در مرحله سوم، با رفت و برگشتهایی که بین داده‌ها، مضامین پایه و مضامین سازمان‌دهنده انجام شد، مجدد مضامین سازمان‌دهنده بر حسب اشتراکات معنایی و مفهومی در قالب دو مضمون فراگیر (تربیت متوازن و چندساحتی؛ تناسب محتوای آموزشی) طبقه‌بندی شدند. (جدول ۱)

جدول ۱: مضامین سازمان‌دهنده به تفکیک مضامین پایه

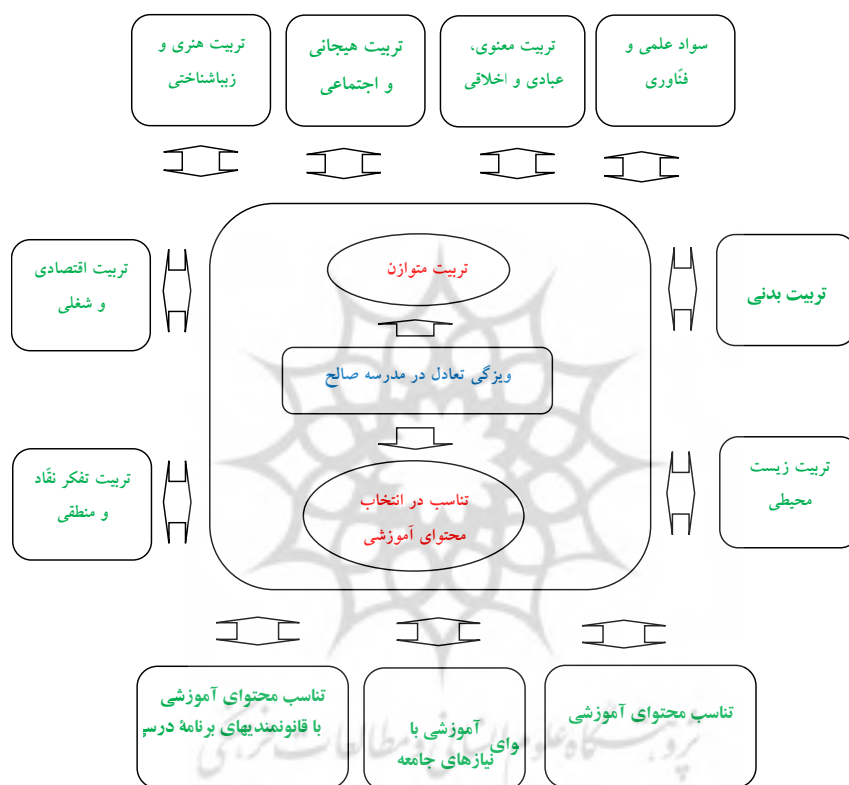
مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
<p>پرورش چندساحتی؛ تربیت متوازن؛ همه‌جانبه‌نگری؛ یکپارچگی؛ توجه متوازن به جنبه‌های مختلف زندگی انسان؛ عدم توجه به یک بعد؛ عدم غفلت از ابعاد دیگر؛ توجه به همهٔ دروسها؛ توجه به ساحت‌های گوناگون زندگی انسان؛ توجه به یکپارچگی وجود انسانی؛ دانش آموز چندساحتی؛ پرهیز از تربیت دانش آموز یک‌ساحتی؛ آموزش و پرورش؛ ایجاد موازنه بین ساحتها؛ پوشش طیفی از ساحتها؛ توجه همزمان به مهارت‌هایی کلامی، ریاضی، جسمانی، درون‌فردی و بین‌فردی و مهارت‌های زیباشناختی؛ کلاس طیف؛ پرورش هوشهای چندگانه.</p>	<p>تربیت متوازن</p>	
<p>توجه متوازن به بعد شناختی، عاطفی و مهارتی؛ پرهیز از توجه بیش از حد به بُعد منطقی، عقلانی و فکری؛ توجه همزمان به دانش، نگرش و عملکرد؛ عدم جدایی دانستن و انجام دادن کار؛ توانایی انتقال به موقعیت جدید؛ توانایی به کارگیری آموخته‌ها؛ عدم توجه بیش از حد به حافظه؛ پرهیز از حافظه‌گرایی؛ توجه به سطوح بالای حیطه شناختی؛ کار و دانش؛ نسبت دوسویه بین عمل و شناخت؛ تأکید همزمان بر مهارت‌های شناختی و مهارت‌های عملی؛ کار عملی و نظری در کنار هم؛ نسبت وثیق بین معرفت و عمل؛ زمینه‌سازی برای عمل شایسته؛ توجه به علایق متربی؛ توجه به تکرش متربی؛ توجه به انگیزش متربی؛ توجه به احساسات متربی؛ توجه به تفاوت‌های فردی؛ توجه به سبک یادگیری متفاوت.</p>	<p>توجه متوازن به دانش، نگرش و عملکرد</p>	<p>تربیت متوازن و چندساحتی</p>
<p>توانایی خواندن هیجانانگیز؛ توانایی ادارهٔ هیجانانگیز؛ توانایی جدا کردن احساسات از عمل؛ توانایی کنترل خشم و هیجانانگیز؛ پرورش هوش هیجانی؛ مشارکت اجتماعی در جامعه؛ درک احساسات خود؛ درک احساسات دیگران؛ روابط درون‌فردی؛ کمک به پرورش مهارت درک و تعامل سازنده با دیگران؛ پرورش مهارت گروهی؛ پرورش مهارت همدلی و همدردی؛ ارتقای مهارت‌های بین فردی؛ مهارت جدایی احساسات از اعمال؛ پرورش مهارت‌های زندگی؛ توانایی مواجههٔ خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی بر اساس نظام معیار اسلامی؛ پرورش مهارت برقراری رابطهٔ سازنده و مناسب با دیگران بر اساس نظام معیار اسلامی؛ پرورش احسان، مهرورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفاق، همدلی و مسالمت‌جویی در دانش‌آموزان؛ ارتقای آمادگی برای تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن بر اساس ارزشهای نظام معیار اسلامی؛ پرورش شایستگی‌هایی نظیر رعایت قانون، مسولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی و پاسداشت ارزشهای اجتماع؛ نهادینه کردن حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزشهای جامعه در پرتو نظام معیار اسلامی؛ پرورش روحیهٔ حق‌طلبی، حفظ کرامت و عزت، ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی؛ احساس مسولیت در قبال دیگران؛ بردباری؛</p>	<p>تربیت هیجانی و اجتماعی</p>	

<p>وفاق؛ درک و فهم اجتماعی؛ مسالمت‌جویی؛ درک و فهم سیاسی؛ عدالت اجتماعی؛ تعامل میان‌فرهنگی؛ تفاهم بین‌المللی؛ حفظ وحدت و تفاهم ملی؛ توانایی تعامل شایسته با دولت و نهادهای مدنی و سیاسی؛ مشارکت اجتماعی و سیاسی؛ پاسداشت ارزشهای اجتماعی؛ اخلاق اجتماعی؛ مهارتهای ارتباطی؛ مشورت؛ مهرورزی؛ احترام به دیگران؛ همزیستی مسالمت‌آمیز؛ مؤدب بودن؛ آرام بودن؛ سعه صدر؛ احترام قابل شدن برای سایر دیدگاهها؛ احترام به بزرگ‌ترها و معلمان؛ اعتدال و میانه‌روی.</p>		
<p>اخلاق‌مداری؛ احساس راحتی در معنویت و مذهب؛ عشق به خداوند؛ احساس پشتیبانی خداوند؛ حس زیبای خلقت خداوند؛ شکر گزار نعمتهای خداوند؛ نزدیکی به خداوند؛ احساس آرامش در عبادت خدا؛ برقراری ارتباط با خداوند تقید به احکام دینی؛ دینداری و اخلاق‌مداری؛ پذیرش آگاهانه دین اسلام؛ تلاش مداوم جهت ارتقای ابعاد معنوی وجودی خویش و دیگران؛ برقراری ارتباط با خداوند؛ دعوت سایرین به دینداری و اخلاق‌مداری؛ ارتقای ابعاد معنوی وجودی خویش دیگران؛ پرورش مهارت خودشناسی و دیگرشناسی؛ آشنایی با صفات مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی خداوند؛ شناخت روش زندگی و آموزه‌های اخلاقی پیشوایان دینی؛ آشنا به احکام اسلامی؛ پایبندی و تقید به احکام اسلامی؛ تجارب معنوی روزانه (خواندن نماز و قرآن).</p>	<p>تربیت معنوی و عبادی و اخلاقی</p>	
<p>تربیت بدنی لازمه تربیت انسان صالح؛ انسان صالح و سالم؛ تغذیه سالم؛ خواب و استراحت مناسب؛ ورزش و تحرک جسمانی؛ سلامت روان؛ رعایت بهداشت؛ مدیریت سلامت خود؛ مقابله با استرس؛ پرورش مهارتهای جسمانی؛ پرورش مهارتهایی روانی؛ سبک زندگی سالم؛ کمک به سلامت جامعه؛ پرهیز از رفتارهای آسیب‌زا؛ سبک زندگی سالم.</p>	<p>تربیت بدنی</p>	
<p>پرورش مهارت کارآفرینی و اشتغال؛ آمادگی برای حل مسائل اقتصادی خود و جامعه؛ تلاش برای توسعه اقتصادی کشور؛ روحیه مبارزه با فساد؛ روحیه ضد فقر؛ عدالت‌محوری اقتصادی.</p>	<p>تربیت اقتصادی و شغلی</p>	
<p>پرورش مهارت اندیشیدن به طور منطقی؛ پرورش استدلال؛ دقت عاقلانه؛ کنجکاوی عاقلانه؛ پرهیز از کوتاه‌فکری؛ تکیه بر دلیل و پرهیز از احساسات؛ تفکر عمیق و پرهیز از پذیرش فوری گفته‌های دیگران؛ قدرت تصمیم‌گیری مناسب؛ پرهیز از واپسگرایی؛ پرورش خلاقیت؛ پرورش تفکر واگرا؛ پرورش مهارت حل مسئله؛ پرورش هوش عملی؛ پرورش هوش خلاق؛ پرورش هوش تحلیلی؛ پرورش خلاقیت؛ پرورش تفکر انتقادی.</p>	<p>تربیت تفکر نقاد و منطقی</p>	
<p>هنر فرصتی برای رشد انسان؛ هنر در خدمت تربیت انسان صالح؛ تربیت هنری؛ پرورش موسیقایی طبق معیارهای ایرانی-اسلامی؛ خلق اثر هنری؛ ارتقای ویژگی‌های زیباشناختی؛ شناخت زیبایی‌های جهان هستی؛ شناخت زیبایی‌های جهان به عنوان مظهر جمال الهی.</p>	<p>تربیت هنری و زیباشناختی</p>	

<p>ارتقای علاقه‌مندی به طبیعت؛ مهارت طبیعت‌گرایانه؛ احترام به طبیعت؛ سواد زیست‌محیطی؛ اخلاق زیست‌محیطی؛ مصرف بهینه انرژی؛ دوستی با حیوانات؛ دوستی با گیاهان؛ دوستی با طبیعت؛ مبارزه با طبیعت‌زدایی؛ آشنایی با مقررات محیط زیست؛ احترام به مقررات محیط طبیعی؛ مدرسه سبز؛ کاربست مؤلفه‌های مدرسه سبز؛ ایجاد نگرش زیست‌محیطی؛ تربیت انسان صالح و هماهنگ با محیط زیست؛ انجام وظایف زیست‌محیطی؛ شناخت ویژگی‌های محیط زیست.</p>	<p>تربیت زیست‌محیطی</p>	
<p>تسلط بر فناوری‌های نوین؛ استفاده از علم و فناوری؛ کمک به توسعه علمی و فناوریانه کشور؛ انجام پژوهش‌های علمی؛ تسلط بر آخرین یافته‌های علمی؛ سواد فناوریانه؛ کمک به توسعه علمی کشور؛ اشتراک دانش؛ خلق دانش؛ استفاده از دانش بشری؛ استفاده درست از فناوری؛ اخلاق فناوری؛ تربیت فناوریانه؛ فناوری در خدمت کمال انسان؛ فناوری در خدمت شکوفا شدن ظرفیت وجودی؛ پرهیز از مطیع بودن محض در برابر فناوری؛ تعامل سازنده با فناوری؛ تعامل اخلاق‌مدار با فناوری.</p>	<p>تربیت علمی و فناوریانه</p>	
<p>تناسب محتوا با سن و آداب جامعه؛ تناسب محتوا با نیازهای جامعه؛ کمک مدرسه به حل مسائل جامعه؛ تناسب محتوای آموزش با فرهنگ جامعه؛ تناسب محتوای آموزش با آرزوهای اجتماعی؛ تناسب محتوای پیشرفتهای علمی؛ تناسب محتوای آموزش با پیشرفتهای فناوری؛ تناسب محتوا با روندهای بین‌المللی؛ کمک به بهسازی فرهنگ و ارزشهای اجتماعی.</p>	<p>تناسب محتوای آموزش با نیازها و ارزشهای جامعه</p>	
<p>توجه به رغبت‌های دانش‌آموزان؛ توجه به علایق دانش‌آموزان؛ توجه به شرایط رشدی دانش‌آموزان؛ توجه به ویژگی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان؛ توجه به زندگی واقعی دانش‌آموزان؛ تناسب محتوای آموزش با تجربیات زندگی دانش‌آموزان؛ کمک به یادگیری مادام‌العمر؛ کمک به یادگیری مستقل دانش‌آموزان؛ تناسب با استعدادها دانش‌آموزان؛ توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان؛ تناسب محتوا با رشد و رسش عقلی دانش‌آموزان؛ تناسب بین مطالب نظری و عملی.</p>	<p>تناسب محتوای آموزش با نیازها و رغبت‌های دانش‌آموزان</p>	<p>تناسب محتوای آموزشی</p>
<p>انسجام بین مفاهیم و مضامین؛ تناسب با قانونمندی‌های برنامه درسی؛ انسجام متنی دروس در پایه‌های مختلف؛ انسجام محتوای دروس در یک پایه آموزشی؛ توجه به اصل تناسب در طراحی برنامه درسی؛ توجه به اصل تناسب در انتخاب روش تدریس، تناسب بین نیازهای دانش‌آموز و جامعه؛ انسجام عمودی و افقی برنامه درسی؛ تعادل در توزیع محتوای مختلف در پایه‌ها و مقاطع مختلف؛ تعادل در توجه به ارزشهای ملی و جهانی؛ تعادل بین جنبه‌های نظری و عملی؛ توجه به حیطه‌های مختلف شناختی؛ عاطفی و روانی حرکتی؛ تعادل بین محتوای دشوار، عمیق و علمی؛ وحدت و یکپارچگی موضوعات درسی؛ مداومت و استمرار؛ توجه به توالی آموزش.</p>	<p>فقدان تناقض بین مفاهیم و مضامین محتوای آموزش</p>	

مفهوم‌پردازی ویژگی تعادل در مدرسه صالح ... ۱۷۳

مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده حاصل از تحلیل مضمون داده‌ها در جدول ۱ آمده است. توصیف مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده به تنهایی برای درک عمیق و جامع از ویژگی تعادل در مدرسه صالح کفایت نمی‌کند؛ به همین سبب لازم است روابط بین مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده در قالب یک چارچوب مفهومی ترسیم و توصیف شوند. (شکل ۱)

شکل ۱: چارچوب مفهومی تعادل در مدرسه صالح

طبق چارچوب مفهومی مبتنی بر تحلیل مضمون داده‌ها (شکل ۱)، ویژگی تعادل در مدرسه صالح را می‌توان در قالب دو مضمون فراگیر (تربیت متوازن و چندساحتی و تناسب در انتخاب محتوای آموزشی) و ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده (تربیت متوازن؛ توجه متوازن به دانش، نگرش و عملکرد؛ تربیت هیجانی و اجتماعی؛ تربیت معنوی، عبادی و اخلاقی؛ تربیت بدنی؛ تربیت اقتصادی و شغلی؛ تربیت تفکر نقاد و منطقی؛ تربیت زیست محیطی؛ تربیت هنری و زیباشناختی؛ تربیت علمی و فناوری؛ تناسب محتوای آموزش با نیازها و ارزشهای جامعه؛ تناسب محتوای آموزش با نیازها و رغبتهای دانش‌آموزان؛ فقدان تناقض بین مفاهیم و

مضامین محتوای آموزش) تبیین کرد که در این قسمت، مضامین فراگیر و مضامین سازمان‌دهنده مربوط به آنها بررسی و تفسیر می‌شوند.

۱. تربیت متوازن و چندساحتی

یکی از ابعاد (مضامین فراگیر) تعادل در مدرسه صالح، پرورش چندساحتی است. این بُعد، از ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده تربیت متوازن، توجه متوازن به دانش، نگرش و عملکرد، تربیت هیجانی و اجتماعی، تربیت معنوی، عبادی و اخلاقی، تربیت بدنی، تربیت اقتصادی و شغلی، تربیت تفکر نقاد و منطقی، تربیت زیست‌محیطی، تربیت هنری و زیباشناختی و تربیت علمی و فناوری تشکیل شده است که در ادامه هر کدام از این مضامین سازمان‌دهنده تبیین و تفسیر می‌شود.

یک) تربیت متوازن: منظور از تربیت متوازن، توجه متوازن به جنبه‌های مختلف حیات انسانی است؛ صرف توجه به یک بُعد، موجب غفلت از ابعاد دیگر می‌شود. از این دیدگاه، مدرسه نه تنها به توسعه بُعد عقلانی و مهارت‌های فکری، بلکه به ابعاد مختلف و ساحت‌های گوناگون حیات انسانی توجه می‌کند. اگرچه هسته اصلی اقدامات تربیتی مدرسه، بر بُعد عقلانی استوار است، اما به سبب یکپارچگی وجود انسانی، غفلت از ابعاد دیگر حیات انسانی برای مدرسه نارواست. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره می‌گوید: «باید فقط به جنبه عقلانی توجه کرد؛ بلکه باید به همه جنبه‌های انسان به صورت یکپارچه توجه کرد. باید به تربیت جسمانی توجه کرد؛ به اجتماعی شدن فرد توجه کرد؛ به تربیت اقتصادی، شغلی و حرفه‌ای توجه کرد؛ به تربیت معنوی و اخلاقی فرد توجه کرد؛ به سواد فناوری و زیست‌محیطی و سلامت فرد توجه کرد؛ به منطقی کردن و خلاق کردن فرد توجه کرد؛ یعنی باید همه‌جانبه نگاه کرد. مثلاً نباید درس ورزش و هنر را فدای درس‌های دیگر کرد».

دو) توجه متوازن به دانش، نگرش و مهارت: در مدرسه باید به صورت متعادل، هم به دانش، معلومات، توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی فرد، هم به علاقه، نگرش، انگیزش و احساسات فرد و هم به فعالیت‌هایی که به مهارت‌های حرکتی یا بدنی ارتباط دارد، توجه کرد. حتی در بعد شناختی نیز باید از توجه صرف به سطوح پایین توانش‌های شناختی متریان، مانند حافظه، خودداری شده و به سطوح بالای شناختی نیز توجه ویژه شود. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید: «در مدارس معمولاً به حیطه شناختی، آن هم سطوح پایین، مانند دانش و حافظه‌گرایی توجه می‌شود و سطوح بالای حیطه شناختی و جنبه‌های عاطفی و نگرشی و مهارتی و عملکردی فراموشی می‌گیرند. این اشتباه است و

دانش آموز مورد نظر جامعه به این صورت تربیت نمی‌شود. باید در آموزش و تدریس، هم به مهارت‌های ذهنی، هم به عاطفه و انگیزش و نگرش و تفاوت‌های فرد توجه کرد. باید کارهای عملی و مهارتی را نیز در کنار این دو جنبه مورد توجه قرار داد. باید کار و دانش در کنار هم قرار گیرد، نظر و عمل را در کنار هم قرار داد. باید دانش آموزان مورد احترام واقع شوند، به انگیزش و نگرش و علائق آنان توجه کرد. محتوا باید هم دانش آموز محور باشد، هم موضوع محور؛ نه فقط تأکید بر موضوع، باید ارزشیابی به روش‌های مختلف و در زمان مختلف انجام داد، هم شفاهی، هم کتبی، هم عملکردی، حتی در ارزشیابی باید به نظرات دانش آموز توجه کرد».

سه) تربیت معنوی، عبادی و اخلاقی: تربیت معنوی، تربیتی خداگرا، خدامحور، و اصلاح‌کننده رابطه انسان و آفریدگار است. ویژگی بارز چنین تربیتی، تقویت بنیانهای اعتقادی و عرفانی (شناخت و معرفت خدا) و روحیه عبودیت و بندگی است. باید در پرتو تربیت معنوی، رابطه انسان نسبت به خدای خود، در مسیر درست قرار گیرد و زندگی او رنگ و بوی الهی به خود بگیرد. در این حالت است که تربیت واقعی شکل گرفته و انسان گام‌های بلندی برداشته است. مبانی و اصول تربیت در مدرسه صالح، قدسی و الهی است؛ یعنی مبتنی بر یکتاپرستی، فرجام‌باوری، فضیلت‌محوری و کمال‌گرایی است. در مدرسه صالح علاوه بر بعد دنیوی و مادی انسان، به بعد معنوی و اخروی نیز توجه ویژه می‌شود و تمام رفتارها، گفتارها و پندارهای فرد در جهت رسیدن به سعادت جاوید قرار می‌گیرد. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید: «باید علاوه بر توجه به جنبه‌های مادی و انسانی، به جنبه معنوی و روحی هم توجه کرد. نگاه مادی به انسان، یک نگاه سطحی است و تعالی روحی و روانی به همراه ندارد. البته نگاه صرفاً باطنی و روحی هم نمی‌تواند موجب خوشبختی دنیوی و حتی اخروی شود. باید علاوه بر جنبه‌های دیگر تربیت، به جنبه معنوی تربیت هم توجه شود. با تربیت معنوی باید رابطه دانش آموز با خداوند را برقرار کرد. فردی که از نظر معنوی درست پرورش یافته باشد در مسیر درست و پراز آرامش قرار می‌گیرد و در مسیرهای آسیب‌زا قرار نمی‌گیرد. تجربیات معنوی روزانه مانند عبادت و نیایش و... باعث می‌شود که انسان آرامش داشته باشد و کمتر با مشکلات روحی و روانی روبه‌رو شود».

چهار) تربیت هیجانی و اجتماعی: تربیت اجتماعی و آماده کردن افراد برای زندگی بهتر با دیگران، یکی از اهداف اساسی مدرسه صالح است. تربیت اجتماعی به معنی داشتن مهارت‌ها و نگرش‌های لازم و فعال برای برخورد با مشکلات اجتماعی است. مدرسه صالح به

دنبال ساختن انسانهای مسئولیت‌پذیر است. در واقع؛ مهم‌ترین هدف تربیت اجتماعی، ایجاد باورهایی در انسان است که علاوه بر اینکه او را در فهم مسائل اجتماعی کمک می‌کند، او را به فردی دارای مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز تبدیل می‌کند. همچنین مدرسه صالح باید ویژگی‌هایی مانند احسان، مهرورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفاق، همدلی و مسالمت‌جویی، رعایت قانون، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی و پاسداشت ارزشهای اجتماعی را در دانش‌آموزان تقویت کرده و آنان را برای تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن بر اساس ارزشهای نظام معیار اسلامی آماده کند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره می‌گوید: «در مدرسه باید دانش‌آموز را به صورت اجتماعی تربیت کرد و او را آماده حضور در جامعه کرد. مدرسه باید دانش‌آموز را مسئولیت‌پذیر کند؛ به طوری که بتوانند خود و احساسات خود را بشناسند، احساس دیگران را مورد خوانش قرار دهند و بتوانند متناسب با احساسات دیگران با آنان تعامل کنند. باید مهارت‌های کار گروهی و مشارکتی را در دانش‌آموزان تقویت کرد، همدلی و همدردی، مهربانی، گذشت، ایثار، تاب‌آوری و بردباری، صبر و حوصله، انصاف و عدالت، قانون‌مداری و ... را در آنان تقویت کرد».

پنج) تربیت بدنی: در مکتب اسلام، جسم و روح با یکدیگر تلفیق شده‌اند و فکر و روح سالم را در بدن سالم می‌توان یافت؛ به همین سبب، تربیت بدنی جزئی از زندگی و بخشی از مراحل آموزش و پرورش در مدرسه صالح است. در مدرسه صالح، در حد استاندارد به فعالیتهای بدنی توجه می‌شود؛ زیرا تحرک و فعالیت بدنی از ضروریات زندگی و لازمه رشد و سلامتی است و هرچه انسان تحرک و فعالیت منظمی داشته باشد، از رشد و سلامتی بیشتری برخوردار خواهد بود و هرچه فعالیت او کمتر شود، به همان اندازه رشد و سلامتی‌اش در معرض خطر قرار خواهد گرفت. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید: «در دین اسلام تأکید ویژه‌ای بر تربیت بدنی و تحرکات جسمانی شده است. اسلام یک دین چندبعدی است و یکی از ابعاد آن که در دین اسلام به طور ویژه تأکید شده است، تربیت جسمانی است. علاوه بر این، عدم تحرک باعث از بین رفتن سلامتی و انواع بیماری‌ها خواهد شد. به عبارت دیگر؛ عقل سالم در بدن سالم است. انسان باید برای سالم ماندن بدنش به اندازه کافی تحرک جسمانی داشته باشد. این عادت باید از کودکی در دانش‌آموزان پرورش داده شود؛ یعنی فرهنگ ورزش و فعالیت جسمانی باید در دانش‌آموزان نهادینه شده باشد. از این بابت در مدرسه صالح بعد تربیت بدنی، خاص و برجسته است».

شش) تربیت اقتصادی و شغلی: نسلی که مدرسه صالح برای ورود به اجتماع تربیت می‌کند، باید با مفاهیم اقتصادی آشنا باشد، از مهارت تفکر اقتصادی برخوردار باشد و مهارت تحلیلی لازم را برای تجزیه و تحلیل موقعیتهای مختلف اقتصادی و تصمیم‌گیری بهینه داشته باشد. مدرسه صالح باید آمادگی‌های لازم را در دانش‌آموزان برای کارآفرینی، شناخت استعدادهای اقتصادی خود و شکوفا شدن آنها به بهترین وجه فراهم کند و به دانش‌آموزان کمک کند تا در کارهای اقتصادی، به احکام اسلامی توجه کرده و در راه رضای خدا حرکت کنند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید: «مدارس باید در کنار سایر جنبه‌ها دانش‌آموزان را با مسائل اقتصادی آشنا کند، آموزشهای مالی لازم به آنان ارائه کند، حرفه‌های مختلف را به آنان معرفی کند، استعداد حرفه‌ای و اقتصادی دانش‌آموزان را شناسایی و متناسب با آن، دانش‌آموزان را به رشته‌های مختلف هدایت کند. در واقع؛ دانش‌آموزان باید در کنار سایر سوادها، سواد مالی هم داشته باشند. سواد مالی باید در محتوای درسی مدارس باشد و دانش‌آموزان با مفاهیم مالی آشنا شوند».

هفت) تربیت تفکر نقاد و منطقی: مدرسه باید تفکر نقاد و منطقی را در دانش‌آموزان پرورش دهد به دانش‌آموزان کمک کند که بحثها را با دلیل و استدلال و اندیشه منطقی پیش ببرند نه با احساسات؛ به دنبال کسب اطلاعات جدید درباره رویدادها و پدیده‌ها باشند؛ ایده‌های جدید خلق کنند؛ دنبال بیش از یک جواب برای پرسشها باشند؛ همواره به جای پذیرش واقعی آنچه دیگران می‌گویند، به عنوان واقعیت، آن را مورد شک و تردید قرار دهند. مدرسه نباید مغز دانش‌آموزان را ظرفهای خالی‌ای تصور کند که باید با معلومات ارائه‌شده به وسیله معلم پر شوند و برای ارزشگذاری دانش‌آموزان فقط به دنبال جواب درست نباشند. دانش‌آموزان باید به طور مداوم تحقیق کنند، پرسند و آزمایش کنند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره می‌گوید: «در مدرسه صالح، به خلاقیت، تفکر منطقی و نقادی اهمیت زیادی داده می‌شود و مهارتهایی مانند حل مسئله به روش جدید، مهارت تصمیم‌گیری و تفکر خلاق در دانش‌آموزان پرورش داده می‌شود. محیط مدرسه صالح، محیط مناسبی برای خلاقیت است و به خلاقیت و فعال بودن دانش‌آموزان اهمیت زیادی داده می‌شود. تفکر واگرا در دانش‌آموزان تقویت می‌شود».

هشت) تربیت زیست‌محیطی: هدف کلی تربیت زیست‌محیطی، تربیت انسان مؤمن صالح هماهنگ با محیط زیست است. ویژگی چنین فردی این است که جهان هستی و محیط زیست را مخلوق خداوند مقدس می‌داند؛ از فلسفه آفرینش و نسبت خود با محیط زیست و

طبیعت آگاه است؛ وظایف خود را در قبال آن می‌شناسد؛ آن را دوست دارد و برای حفظ آبادانی آن و بهره‌گیری از مواهبش در راستای اوامر الهی و تکامل معنوی خویش می‌کوشد. با این وصف، نمی‌توان داشتن یا تقویت کردن اطلاعات و علم متریان را معادل تربیت زیست‌محیطی دانست. وظیفه مهم معلم، ایجاد نگرش زیست‌محیطی درست، تقویت انگیزه، حساسیت و دغدغه، در کنار شناخت و فراهم کردن فرصت تجربه و تمرینهای عملی در مدرسه و محیط‌های طبیعی و واقعی است. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره می‌گوید: «باید فرهنگ احترام به محیط زیست و طبیعت را به عنوان مخلوق خداوند، متعادل در مدرسه و دانش‌آموزان نهادینه کرد. تنها افزایش دانش کفایت نمی‌کند؛ باید روی نگرش، علاقه، انگیزه و احساسات دانش‌آموز نسبت به طبیعت کار کرد و برای این کار باید دانش و کار عملی و عملکرد در کنار هم قرار بگیرد. در مدرسه معمولاً یک سری اطلاعات زیست‌محیطی به حافظه دانش‌آموزان منتقل می‌شود، بدون اینکه در نگرش و عملکرد دانش‌آموز نسبت به طبیعت و محیط زیست اتفاقی بیفتد، این کافی نیست؛ باید به طور متوازن روی نگرش، عملکرد و علم و آگاهی دانش‌آموزان نسبت به طبیعت کار کرد».

نه) تربیت هنری و زیباشناختی: مدرسه صالح همواره پرورش انسان کامل و صالح را هدف خود می‌داند؛ انسانی که دارای رشد موزون و متعادل در ابعاد شخصیتی خود می‌باشد و می‌تواند در بزرگسالی به مسئولیتها و تکالیف خود عمل کند. برای تحقق چنین هدفی، روشهای آموزشی و تربیتی موفق خواهد شد که با نیازها و انگیزه‌های درونی وجود انسان همساز باشد. برای تحقق این هدف، هنر و تربیت هنری نقش آشکار و تعیین‌کننده‌ای دارد. هنر، فرصتهای بی‌بدیل و یگانه‌ای را فراهم می‌کند که به رشد انسان در تمام ابعاد کمک می‌رساند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید: «هنر و تربیت هنری در پرورش انسانهای کامل و دانش‌آموزان چندساحتی می‌تواند خیلی اثربخش باشد؛ چرا که با طبیعت انسان سازگار است، با نیازها و انگیزه‌ها و احساسات انسان هماهنگ است، اما متأسفانه تربیت هنری جدی گرفته نمی‌شود و در نظام آموزشی به تربیت هنری و درس هنر به عنوان یک موضوع فرعی نگاه می‌شود و در واقع؛ تربیت هنری مورد غفلت واقع شده است».

ده) تربیت علمی و فناوری: بشر به طور دائم برای کسب آسایش و تأمین خواسته‌ها و نیازمندی‌های اجتماعی و فردی خود در حال تغییر محیط و جهان است و جهان فناورانه را ایجاد کرده، آن را بهبود می‌بخشد. بشر برای تعامل سازنده با جهان مصنوع، نیازمند گونه‌ای از تربیت به نام تربیت فناورانه است. فناوری و وجود آن در جوامع، امری اجتناب‌ناپذیر است

و بشر به دلیل اینکه موجودی اجتماعی است، باید فناوری‌های مورد قبول جامعه و فرهنگ خود را یاد بگیرد. یادگیری فناوری، بخشی از تربیت فناورانه است. تربیت فناورانه در مدرسه صالح باید به گونه‌ای باشد که هدف آن به کمال رساندن ظرفیتها و قابلیت‌های نهفته در وجود انسانی باشد و از تبدیل او به موجودی تسخیرشده در برابر فناوری جلوگیری کند. تربیت فناورانه در مدرسه صالح باید به گونه‌ای باشد که فرد در مقابل فناوری، هوشمندانه و آگاهانه رفتار کند و مطیع یا نافی محض فناوری نباشد؛ بلکه با ارزیابی فناورانه، به منظور توسعه قابلیت‌های خود در مقابل آن، تصمیم‌گیری کند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره می‌گوید: «تربیت فناورانه بخشی از وظایف مدرسه صالح است. مدرسه صالح، دانش‌آموزانی با تفکر فناورانه تربیت می‌کند؛ به طوری که دانش‌آموزان یک تعامل سازنده، خردمندانه و آگاهانه با فناوری دارند. در واقع؛ دانش‌آموزان مدرسه صالح با دنیای تغییر داده‌شده با فناوری، یک تعامل هوشمندانه و مبتنی بر اخلاق دارند؛ به طوری که مسخر فناوری نمی‌شوند و هوشمندانه از آن استفاده می‌کنند».

۲. تناسب محتوای آموزشی

بعد دیگر تعادل در مدرسه صالح، تناسب در انتخاب محتوای آموزشی است که این بعد از سه مضمون سازمان‌دهنده تشکیل شده است که عبارتند از: تناسب محتوای آموزش با نیازها و ارزشهای جامعه؛ تناسب محتوای آموزش با نیازها و رغبت‌های دانش‌آموزان؛ فقدان تناقض بین مفاهیم و مضامین محتوای آموزش.

یک) تناسب محتوای آموزش با نیازها و ارزشهای جامعه: مهم‌ترین وظیفه آموزش مدرسه‌ای، آماده کردن افراد برای زندگی در اجتماع است. دانش‌آموزان در حال و آینده، وظایف و تکالیف ویژه‌ای را در قبال جامعه به عهده دارند. ضروری است که محتوای آموزش، متناسب با نیازها و مشکلات جامعه باشد. همچنین برنامه‌ریزان باید در انتخاب محتوا به تناسب محتوا با ارزشها، سنن و آداب و رسوم که زیربنای جامعه را تشکیل می‌دهد توجه کنند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید: «باید بین محتوای آموزش و ارزشهای جامعه هماهنگی وجود داشته باشد. بین محتوا و فرهنگ، سنن و آداب و رسوم جامعه هماهنگی و ارتباط وجود داشته باشد. بدون توجه به این عوامل نمی‌توان محتوای مرتبط با زندگی واقعی تدوین کرد».

دو) تناسب محتوای آموزش با نیازها و رغبت‌های دانش‌آموزان: محتوا باید متناسب با نیازها، استعدادها و علایق دانش‌آموزان باشد و به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه کند.

یکی از مشارکت کنندگان در این زمینه می گوید: «برای یادگیری محتوا دانش آموز باید شور و اشتیاق لازم را داشته باشد و این شور و اشتیاق زمانی به وجود می آید که محتوا مورد علاقه و رغبت دانش آموزان باشد و در انتخاب آن، نیازها و علایق و استعدادهای دانش آموزان در نظر گرفته شود».

سه) فقدان تناقض بین مفاهیم و مضامین محتوای آموزش: باید نوعی وفاق و انسجام میان مفاهیم و مضامین و محتوا وجود داشته باشد و محتوا تمام حیطه‌های یادگیری را پوشش دهد و نباید بین مفاهیم و مضامین تناقض وجود داشته باشد. یکی از مشارکت کنندگان در این زمینه می گوید: «بین محتوای پایه‌های مختلف، بین محتوای مقاطع مختلف، بین دروس مختلف یک پایه باید انسجام و تعادل منطقی برقرار باشد. بین بخش عملی و نظری تعادل برقرار باشد، بین حیطه‌های مختلف یادگیری تعادل برقرار شود».

د) نتیجه‌گیری

این تحقیق با هدف تبیین ویژگی تعادل در مدرسه صالح انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که ویژگی تعادل در مدرسه صالح را می‌توان در قالب دو مضمون فراگیر و ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده تبیین کرد؛ بر مبنای این مضامین، می‌توان ۱۳ گزاره را به شرح ذیل برای تبیین ویژگی تعادل در مدرسه صالح تدوین کرد.

گزاره اول؛ مدرسه صالح به ابعاد و ساحت‌های گوناگون حیات انسان توجه می‌کند و فقط بر بعد عقلانی استوار نیست؛ زیرا اسلام مکتبی است که مخصوص یک یا چند زاویه از ندگی انسان نیست؛ بلکه بر ای تمام وجود در مدت زندگی برنامه دارد. محققانی مانند انتظامی بیان و قدسی (۱۳۹۴) و بحرالعلوم و همکاران (۱۳۹۷) نیز در تحقیق خود به لزوم تربیت انسان چندساحتی تأکید کرده‌اند.

گزاره دوم؛ در مدرسه صالح برای تربیت افراد چندساحتی، از توجه صرف به حیطه شناختی، آن هم سطوح پایین، مانند دانش و حافظه‌گرایی پرهیز می‌شود و به طور همه‌جانبه و یکپارچه به حیطه شناختی، عاطفی، نگرشی و مهارتی توجه می‌شود. محققانی مانند آقازاده (۱۳۹۳)، سانتراک (۱۳۹۵)، سیف (۱۴۰۱)، شعبانی (۱۳۹۱) و عابدینی (۱۳۹۴) نیز از لزوم توجه به تمام حیطه‌ها در آموزش و تربیت یادگیرنده سخن به میان آورده‌اند.

گزاره سوم؛ در مدرسه صالح علاوه بر بعد دنیوی و مادی انسان، به بعد معنوی و اخروی نیز توجه ویژه می‌شود و تمام رفتارها، گفتارها و پندارهای فرد در جهت رسیدن به سعادت جاوید قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر؛ مبانی و اصول تربیت در مدرسه صالح، قدسی و الهی

است؛ یعنی مبتنی بر یکتاپرستی، فرجام‌باوری، فضیلت‌محوری و کمال‌گرایی است. محققانی مانند انتظامی بیان و قدسی (۱۳۹۴) نیز از لزوم تربیت معنوی، اخلاقی و عبادی دانش‌آموزان سخن به میان آوردند.

گزاره چهارم: تربیت بدنی جزئی از زندگی و بخشی از مراحل آموزش، یادگیری و پرورش در مدرسه صالح است؛ چرا که در مکتب اسلام، جسم و روح با یکدیگر تلفیق شده‌اند و فکر و روح سالم را در بدن و جسم سالم می‌توان یافت. در اسلام به مؤمنان، قوی زیستن، با نشاط بودن و برخوردار شدن از سلامتی تن توصیه می‌شود؛ از این رو، طبق گفته‌های محققانی مانند بحرالعلوم و همکاران (۱۳۹۷)، تربیت بدنی باید جزئی از برنامه زندگی و بخشی از آموزش و پرورش هر مسلمان قرار گیرد.

گزاره پنجم: در مدرسه صالح، دانش‌آموزان سازگاری اجتماعی، ارتباط مناسب با دیگران، مهارت‌های ارتباطی و تعامل سازنده با نهادها و سازمان‌های جامعه را یاد می‌گیرند. دانش‌آموزان در مدرسه باید به گونه‌ای تربیت شوند که درک و فهم را منحصر به خود ندانند؛ برای تمام انسانها احترام قایل شوند و قلمرو حق و حقیقت را منحصر در فهم خود نکنند. اسدی و همکاران (۱۴۰۰)، ملکی (۱۳۸۵)، سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶) و افروز (۱۳۷۰) نیز بر این نکته کرده‌اند که متولیان و مربیان تعلیم و تربیت باید به تربیت اجتماعی دانش‌آموزان توجه کنند، تا توانایی دانش‌آموزان در عرصه حیات اجتماعی شکوفا شود و بتوانند به صورت فعال در زندگی اجتماعی حضور یابند.

گزاره ششم: تربیت انسان مؤمن صالح هماهنگ با محیط زیست یکی از اهداف مدرسه صالح است؛ انسانی که با همه جهان هستی از جمله محیط زیست و زمین که در مسیر اطاعت الهی‌اند، هماهنگ می‌شود و ثمره این هماهنگی، آبادانی مادی و معنوی زمین و محیط زیست است. داودی و وجدانی (۱۳۹۶) در تحقیق خود به این نکته اشاره کردند که مدرسه باید دانش، نگرش و عملکرد زیست‌محیطی یا به عبارت دیگر؛ سبک زندگی و الگوی رفتار مناسب زیست‌محیطی در دانش‌آموزان به وجود آورد.

گزاره هفتم: مدرسه باید مهارت‌هایی مثل تفکر انتقادی، تفکر منطقی، حل مسئله، قدرت تصمیم‌گیری و مهارت یادگیری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان پرورش دهد. محققانی مانند آقازاده (۱۳۹۳)، ساتراک (۱۳۹۵)، سیف (۱۴۰۱)، شعبانی (۱۳۹۱) و عابدینی (۱۳۹۴) نیز از اهمیت پرورش مهارت‌هایی مانند تفکر انتقادی، حل مسئله و ... در دانش‌آموزان سخن به میان آورده‌اند.

گزاره هشتم: مدرسه صالح برای تربیت افراد صالح و کامل باید از هنر و تربیت هنری به عنوان یک روشهای آموزشی و تربیتی همساز با نیازها و انگیزه‌های درونی وجود انسان استفاده کند. از نظر برخی محققان (تمنایی فرد و همکاران، ۱۳۸۸)، هنر فرصتهای بی‌بدیل و یگانه‌ای را فراهم می‌کند که به رشد انسان در تمام ابعاد کمک می‌رساند.

گزاره نهم: تربیت فناورانه در مدرسه صالح باید به گونه‌ای باشد که هدف آن به کمال رساندن ظرفیتهای و قابلیت‌های نهفته در وجود انسانی باشد و از تبدیل او به موجودی تسخیرشده در برابر فناوری جلوگیری کند. محققانی مانند مهربان و همکاران (۱۳۹۱) این نکته را تأیید کرده‌اند.

گزاره دهم: مدرسه صالح باید به دانش‌آموزان کمک کند استعداد اقتصادی خود را شناخته، آن را به بهترین وجه شکوفا کنند و به دانش‌آموزان کمک کند تا در کارهای اقتصادی، احکام اسلامی را مد نظر قرار دهند. محققانی مانند صنعتی و موسی‌زاده (۱۳۹۶) از اهمیت تربیت اقتصادی دانش‌آموزان در مدارس سخن به میان آورده‌اند.

گزاره یازدهم: محتوای برنامه درسی مدرسه با نیازها و ارزشهای جامعه هماهنگی و تناسب داشته باشد. در واقع؛ طبق نظر محققان، در انتخاب محتوا باید به نیازها، ارزشها، سنن و آداب و فرهنگ جامعه توجه کرد. (فتحی واجارگاه، ۱۳۹۸؛ طالبی و همکاران، ۱۳۹۳؛ یارمحمدیان، ۱۳۹۱)

گزاره دوازدهم: محتوا باید رشد بدنی، عقلانی، اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان را تسهیل کند؛ با احتیاجات، استعدادها، علایق و رغبت‌های دانش‌آموزان متناسب باشد؛ به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه کند و طوری باشد که دانش‌آموزان بتوانند آنچه در مدرسه یاد می‌گیرند، در زندگی واقعی به کار گیرند. محققانی از جمله فتحی واجارگاه (۱۳۹۸)، طالبی و همکاران (۱۳۹۳) و یارمحمدیان (۱۳۹۱) از اهمیت توجه به این موارد در انتخاب محتوا سخن به میان آورده‌اند.

گزاره سیزدهم: بین مفاهیم و مضامین محتوای درسی مدرسه، هماهنگی، انسجام و تعادل برقرار باشد. ارتباط طولی و افقی محتوای دروس رعایت شود. به حیطه‌های مختلف محتوا، توجه متعادل شود. محتوا به صورت متعادل در پایه‌های مختلف توزیع شود. از کلمات و تصاویر به صورت متوازن استفاده شود و بین جنبه‌های نظری و عملی، تعادل برقرار شود. محققانی از جمله: فتحی واجارگاه (۱۳۹۸)، طالبی و همکاران (۱۳۹۳) و یارمحمدیان (۱۳۹۱)، از اهمیت توجه به این موارد در انتخاب محتوا سخن به میان آورده‌اند.

با توجه به اینکه در این پژوهش، ویژگی تعادل در مدرسه صالح، مفهوم‌پردازی و مؤلفه‌های آن مشخص شده است؛ پیشنهاد می‌شود این گزاره‌ها مبنای سیاستگذاری در مدارس قرار گیرد و بر مبنای این مفهوم‌پردازی و گزاره‌های نگارش شده، میزان کاربست ویژگی تعادل در مدارس کشور بررسی شود تا مشخص شود بین وضعیت مطلوب و موجود کاربست ویژگی تعادل در مدارس تا چه میزان فاصله است. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگری در زمینه مفهوم‌پردازی و تبیین سایر ویژگی‌های مدرسه صالح انجام شود تا بتوان بر مبنای آن، از این ویژگی‌ها در مدارس استفاده کرد.

بدیهی است که هر پژوهشی با محدودیتهایی روبه‌روست. از مهم‌ترین محدودیتهای این پژوهش می‌توان به محدودیت در گردآوری داده‌ها از طریق انجام مصاحبه و عدم تمایل و موافقت بسیاری از خبرگان و صاحب‌نظران به مصاحبه حضوری به دلیل زمان‌بر بودن و نیز کمبود مطالعات مرتبط با موضوع برای تطبیق نتایج برآمده از این پژوهش با تحقیقات مشابه اشاره کرد.

منابع

- آقازاده، محرم (۱۳۹۳). **روشهای نوین تدریس**. تهران، آبیژ.
- اسدی، علی؛ سید صدرالدین شریعتی و ابراهیم نعیمی (۱۴۰۰). «**ارائه الگوی نظری تربیت اجتماعی کودکان بر اساس آیات قرآن**». پژوهش در نظامهای آموزشی، ۱۵(۵۳): ۵۷-۴۲.
- افروز، غ (۱۳۷۰). «**تربیت اجتماعی در سیره نبوت**». پیوند، ۱۴۸: ۸-۵.
- انتظامی بیان، نرگس و احقر قدسی (۱۳۹۴). «**تبیین ماهیت تربیت معنوی و راهبردهای تحقق آن در آموزه‌های قرآنی**». اسلام و پژوهشهای تربیتی، ۱۳(۱): ۷۰-۵۱.
- بحرالعلوم، حسن؛ جواد قاسمی روشنوند و معصومه امانی روشنوند (۱۳۹۷). «**تحلیل مضمون تربیت بدنی و تقویت قوای جسمانی**». پژوهش در ورزش تربیتی، ۹۴-۹۳: ۹۴-۷۳.
- برادران حقیر، مریم و زهرا سادات نیری پور (۱۳۹۹). «**مدرسه صالح: کانون تحقق حیات طیبه با تأکید بر جامعه محلی**». علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، ۸(۱۴): ۲۵-۵.
- تمنایی فرد، محمدرضا؛ محمد امینی و زینب یزدانی کاشانی (۱۳۸۸). «**تأملی بر کارکردهای تربیت هنری در نظام آموزشی**». جلوه هنر، ۲: ۱۶-۵.
- داودی، محمد و فاطمه جاودانی (۱۳۹۶). «**مبانی و اهداف تربیت زیست محیطی با تأکید بر اندیشه آیت الله جوادی**». اخلاق و حیانی، ۵(۲): ۲۷-۵.
- سانتراک، جان دبلیو (۱۳۹۵). روان‌شناسی تربیتی. ترجمه شاهد سعیدی، مهشید عراقچی و حسین دانش‌فر. تهران: رسا.
- سبحانی، ج. (۱۳۸۵). هرمنوتیک. قم: مؤسسه تعلیماتی و تحقیقاتی امام صادق (ع).
- سیف، علی‌اکبر (۱۴۰۱). روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.
- شرف، جمیله؛ نادرقلی قورچیان، کلثوم نامی و محمود صباحی‌زاده (۱۴۰۲). «**طراحی و اعتباریابی مدل استقرار مدرسه صالح**». انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران، ۱۹(۱): ۱۲۴-۱۱۳.
- شعبانی، حسن (۱۳۹۱). مهارتهای آموزشی و پرورشی. تهران: سمت.
- شکوهی فرد، حسین؛ فاتحه سورگی، زهرا محمدی و عصمت محمدزاده (۱۳۹۷). «**میزان تحقق ویژگی‌های مدرسه صالح از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی شهر بیرجند**». کنفرانس ملی یافته‌های نوین در حوزه یاددهی و یادگیری.
- صنعتی، فاطمه و زهره موسی‌زاده (۱۳۹۶). «**تبیین مؤلفه‌های تربیت اقتصادی بر اساس اسلام**». تربیت اسلامی، ۱۲(۲۴): ۹۷-۷۳.
- طالبی، سعید؛ سعید مظلومیان و محمدحسین صیف (۱۳۹۳). **اصول برنامه‌ریزی درسی**. تهران: دانشگاه پیام نور.
- عابدینی، میمنت؛ سیروس منصوری، مهین اسدنی و مهدی میرزا آقایی (۱۳۹۴). «**رویکرد تدریس مبتنی بر سازنده‌گرایی؛ شیوه مناسب آموزش در علوم پزشکی**». پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۷(۱): ۷۳-۷۸.

مفهوم‌پردازی ویژگی تعادل در مدرسه صالح ... ۱۸۵

- عسکری، علی؛ فایزه سورگی و مرضیه قاضیانی (۱۳۹۶). «ساخت و اعتباریابی ویژگی‌های مدرسه صالح در مدارس ابتدایی شهر بیرجند». *اسلام و پژوهش‌های تربیتی*، ۲(۱۸): ۹۷-۱۱۲.
- فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۹۸). اصول برنامه‌ریزی درسی. تهران: ایران‌زمین.
- مبنای نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰).
- ملکی، حسن (۱۳۸۵). *تربیت اجتماعی در سیره نبوت*. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- مهربان، زهرا (۱۳۹۱). *سنتز پژوهی تربیت فناورانه*. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- نقی‌پورفر، و. و م. احمدی (۱۳۸۷). «شاخصهای اقتصادی توسعه انسانی از دیدگاه اسلام». *اقتصاد اسلامی*، ۸(۳۱): ۶۹-۱۰۱.
- نیری‌پور، زهرا (۱۳۹۷). الزامات حمایت سازمانی ادراک‌شده در مدرسه صالح. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- یارمحمدیان، محمدحسین (۱۳۹۱). *اصول برنامه‌ریزی درسی*. تهران: یادواره کتاب.
- Abedini, Maymant; Sirous Mansouri, Mahin Asadnia & Mehdi Mirza Aghaei (2015). "Constructivist-based teaching approach; appropriate teaching method in medical sciences". *Research in Medical Sciences Education*, 7(1): 73-78.
- Afrooz, Gh. (1991). "Social Education in the Life of Prophethood". *Peyvand*, 148: 5-8.
- Aghazadeh, Moharram (2014). *New Teaching Methods*, Tehran: Aizh.
- Asadi, Ali; Seyed Sadruddin Shariati & Ebrahim Naeimi (2021). "Presenting a theoretical model of children's social education based on the verses of the Quran". *Research in Educational Systems*, 15(53): 42-57.
- Askari, Ali; Faizeh Sorgi & Marzieh Ghaziani (2017). "Construction and validation of the characteristics of the Saleh school in the elementary schools of Birjand". *Islam and Educational Research*, 2(18): 97-112.
- Bahrul-Uloom, Hassan; Javad Ghasemi Roshnavand & Masoumeh Amani Roshnavand (2018). "Analysis of the content of physical education and strengthening physical strength". *Research in educational sports*, ? : 73-94.
- Baradaran Hagher, Maryam & Zahra Sadat Nayiripour (2020). "Saleh School: Center for Realizing Good Life With an emphasis on the local community". *Two Quarterly Journals of Educational Sciences from the Perspective of Islam*, 8(14): 5-25.
- Corral-Abós, A.; A. Aibar, S. Estrada-Tenorio, J. Antonio Julián, E. Ibor & J. Zaragoza (2021). "Implications of school type for active commuting to school in primary education students". *Travel Behaviour and Society*, 24: 143-151.
- Davoudi, Mohammad & Fatemeh Javedani (2017). "Principles and Goals of Environmental Education with Emphasis on the Thought of Ayatollah Javadi". *Akhlaq Wahyani*, 5(2): 5-27.

- Entezami Bayan, Narges & Ahqar Ghodsi (2015). "Explaining the Nature of Spiritual Education and Strategies for Its Realization in Quranic Teachings". *Islam and Educational Research*, 13(1): 51-70.
- Fathi Vajargah, Kouros (2019). **Principles of curriculum planning**. Tehran: Iran Zamin.
- Maleki, Hassan (2006). **Social education in the path of the Prophethood**. Tehran: Allameh Tabatabaei University.
- Mehraban, Zahra (2012). **Synthesis of research on technological education**. Tehran: Educational Research and Planning Organization.
- Naghi Pourfar, V. & M. Ahmadi (2008). "Economic Indicators of Human Development from an Islamic Perspective". *Islamic Economics Research Quarterly*, 8(31): 69-101.
- Nayripour, Z. (2018). **Perceived Organizational Support Requirements in Saleh School**. Master's Thesis. Tehran: Imam Sadeq University (AS).
- Sanati, Fatemeh & Zohreh Mosazadeh (2017). "Explanation of the components of economic education based on Islam". *Islamic Education*, 12(24): 73-97.
- Santrak, John W. (2016). **Educational Psychology**. Translated by: Sh. Saeedi, M. Araqchi & H. Daneshfar. Tehran: Rasa.
- Seif, Ali Akbar (2022). **Modern Educational Psychology: Psychology of Learning and Teaching**. Tehran: Doran.
- Shabani, Hassan (2012). **Educational and Training Skills**. Tehran: Samt.
- Sharaf, Jamileh; Nadergholi Ghorchian, Kulsoom Nami & Mahmoud Sabahzadeh (2023). "Design and Validation of the Saleh School Establishment Model". *Iranian Association of Sociology of Education*, 9(1): 113-124.
- Shokoofard, Hossein; Faezeh Sorgi, Zahra Mohammadi & Esmat Mohammadzadeh (2018). "The extent of realization of the characteristics of a good school from the perspective of elementary school teachers in Birjand". *National Conference on New Findings in the Field of Teaching and Learning*.
- Sobhani, J. (2006). **Hermeneutics**. Qom: Imam Sadeq (AS) Educational and Research Institute.
- Talebi, Saeed; Saeed Mazloumian & Mohammad Hossein Seif (2010). "Principles of Curriculum Planning". Tehran: Payam Noor University.
- Tamanaei Fard, Mohammad Reza; Mohammad Amini & Zeinab Yazdani Kashani (2009). "Reflection on the Functions of Art Education in the Educational System". *Jelveh Honar*, 2: 5-16.
- **Theoretical Foundations of the Document of Fundamental Transformation of Education in the Islamic Republic of Iran** (2011).
- Yarmohammadian, Mohammad Hossein (2012). **Principles of Curriculum Planning**. Tehran: Yadvareh Book Publishing Institute.